Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019). Спеціальність – 281.
Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 4.

DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.4.7
УДК 332.053

А. Ю. Мунько,
к. держ. упр., доцент кафедри менеджменту,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-6651-9970
М. М. Трещов,
д. держ. упр., доцент, професор кафедри адміністративно-правових дисциплін та публічного управління,
Дніпровський державний університет внутрішніх справ
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-9599-4332

УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

A. Munko,
PhD in Public Administration, Associate Professor at the Department of Management, Public Management and Administration, Dnipro State Agrarian and Economic University
M. Treshchov,
Doctor of Science in Public Administration, Docent, Professor at the Department Administrative and legal disciplines and public administration, Dnipro State University of Internal Affairs

WASTE MANAGEMENT AS A TOOL FOR INTEGRATING ENVIRONMENTAL POLICY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT AT THE LOCAL LEVEL

У статті досліджено роль управління відходами як інструменту інтеграції екологічної політики та сталого розвитку на місцевому рівні, зокрема в контексті переходу до економіки замкнутого циклу. Окрему увагу приділено забезпеченню ресурсоефективності через інноваційні підходи та використання цифрових технологій для покращення процесів збору, сортування та утилізації відходів. Акцент зроблено на необхідності поєднання інфраструктурних, управлінських та просвітницьких заходів, участі громадськості, моніторингу даних та цифрових рішень. Обґрунтовано, що управління відходами є не лише технічною функцією, а й засобом інтегрованого сталого розвитку територій. Наголошено на важливості системного підходу для досягнення екологічної безпеки на місцевому рівні. Охарактеризовано інституційне забезпечення управління відходами та шляхи його розвитку через зміцнення нормативно-правової бази та розвиток міжвідомчої координації для ефективної реалізації стратегії управління відходами.

The article examines the role of waste management as an important tool for integrating environmental policy and sustainable development at the local level. The integration of the waste management system into the overall sustainable development strategy is justified, providing an integrated approach to solving environmental, economic and social problems facing local communities in a rapidly changing world. Waste management mechanisms are considered as the basis for achieving sustainable development goals, such as preventing pollution, saving resources, reducing the impact on public health and ensuring environmental safety. The participation of the public in waste management is emphasized, in particular, through the active role of local communities in creating and implementing policies that contribute to improving the environmental situation. The feasibility of scaling up educational programs and information campaigns to raise environmental awareness among the population is highlighted, which, in turn, stimulates responsibility for the environmental state at the local level.

Cooperation between local authorities, business and civil society also plays an important role in the formation of a sustainable environmental policy. In particular, the emphasis is on the need for intersectoral interaction, which will ensure a comprehensive approach to solving problems related to waste. The framework for institutional support for the waste management mechanism is outlined, since the successful implementation of waste management policy is possible only if the relevant authorities and specialized institutions work effectively. In this context, it is important to improve the regulatory framework governing waste management, as well as the formation of joint strategies and action plans at the level of local communities, which allow implementing these strategies in the context of specific territorial and economic features. Special emphasis is placed on waste management in wartime, which is extremely relevant for Ukraine in the context of military conflict. Ways to improve waste management at the local level in wartime and taking into account the advantages of decentralization of power are proposed.

Ключові слова: *публічне управління та адміністрування, сталий розвиток, екологічна політика, управління відходами, місцеве самоврядування, циркулярна економіка, інституційне забезпечення, громадська участь, Smart City.*

Keywords: *публічне управління та адміністрування, сталий розвиток, екологічна політика, управління відходами, місцеве самоврядування, циркулярна економіка, інституційне забезпечення, громадська участь, Smart City.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сфера управління відходами в Україні наразі перебуває у фазі структурної трансформації, однак рівень розвитку інфраструктури для їхньої переробки залишається вкрай недостатнім. Переважна більшість побутових та промислових відходів

і далі потрапляє на полігони або неконтрольовані звалища, значна частина яких функціонує з порушенням екологічних норм, спричиняючи деградацію довкілля, забруднення ґрунтів, підземних вод і атмосферного повітря.

Утилізація та вторинна переробка охоплюють лише незначний відсоток загального обсягу відходів, що свідчить про потребу в системних змінах. Деякі приклади позитивних практик, такі як діяльність заводу «Енергія» в Києві, який здійснює спалювання відходів із подальшим перетворенням тепла на енергію, демонструють потенціал енергетичної утилізації, проте такі ініціативи мають бути розширені та модернізовані з урахуванням екологічних вимог та принципів циркулярної економіки.

Окремі сортувальні станції та локальні ініціативи з роздільного збирання відходів є важливими кроками на шляху до інтегрованої системи управління ресурсами. Проте без узгодженого законодавчого поля, стимулювання інвестицій та активної участі органів місцевого самоврядування впровадження таких практик залишатиметься фрагментарним.

Управління відходами має стати частиною широкої екологічної політики на засадах ресурсоефективності, яка поєднує цифрові інструменти для моніторингу потоків відходів, залучення громадськості до участі у прийнятті рішень та розвиток екологічної освіти. Трансформація цієї сфери в Україні вимагає не лише технічних модернізацій, але й переосмислення ролі відходів у суспільстві – не як непотрібного залишку, а як потенційного ресурсу для сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі проблема управління відходами в Україні дедалі більше привертає увагу як екологів, так і фахівців у сфері публічного управління та адміністрування. Цей напрям досліджень охоплює не лише загальні питання екологічної політики, а й конкретні механізми регулювання поводження з відходами на центральному та місцевому рівнях. Водночас аналіз праць

вітчизняних учених дозволяє побачити як досягнення, так і прогалини, що потребують подальшого дослідження.

Узагальнення сучасних наукових підходів до проблеми управління відходами в Україні свідчить про поступове розширення фокусу досліджень – від аналізу окремих технологічних або правових аспектів до комплексного осмислення цієї сфери як складової ширшої екологічної політики. Вітчизняні вчені визнають, що система поводження з відходами є одним із найслабших сегментів державного управління довкіллям, що відзначається високим ступенем фрагментації, неузгодженістю нормативно-правових актів та недостатньою інституційною спроможністю відповідальних органів (В. Польща [1], І. Колодійчук [2] та інші), відзначаючи потребу реформування адміністративно-правових механізмів, формування територіально-збалансованих систем управління на основі поєднання організаційно-економічних, інноваційних та правових факторів, а також в міжгалузевій інтеграції, узгодженості стратегічних і програмних документів та підвищенні ролі координаційних інституцій, механізмів взаємодії влади й суспільства з урахуванням принципів доброго врядування.

Безпосередньо в дослідженнях управління відходами простежується розподіл уваги між державним та місцевим рівнями. На центральному рівні акцентується увага на імплементації європейських директив, формуванні національних стратегій, розробці правових інструментів для рециклінгу, а також на економічному стимулюванні підприємств (М. Височанська [3], О. Матвеєва [4], Є. Мішенін [3], Я. Нижниченко [5], Т. Савостенко, Л. Шевченко [4] та інші). На місцевому – вивчаються механізми організації ефективного збору і переробки відходів, потенціал територіальних громад до запровадження принципів циркулярної економіки, інституційна спроможність органів місцевого самоврядування та участь громадян у прийнятті рішень (Л. Бицюра, М. Горун [6], Н. Клєвцєвич [7], В. Файфура [6], Н. Шишпанова [8] та інші).

Загалом вітчизняна наука окреслює важливість комплексного підходу до управління відходами, що поєднує правове, економічне, організаційне та інформаційне забезпечення. Однак, серед актуальних прогалин – недостатній рівень дослідження ефективності міжвідомчої взаємодії на різних рівнях управління, впровадження локальних стратегій у громадах та актуалізація впливу війни на управлінські процеси у сфері управління відходами.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування ролі управління відходами як важливого інструменту інтеграції екологічної політики та сталого розвитку на місцевому рівні через інституціалізацію механізмів впровадження практик управління відходами в контексті сталого розвитку на рівні територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління відходами як ключовий елемент екологічної політики є багаторівневою, динамічною системою, що охоплює як стратегічне планування, так і практичну реалізацію заходів, спрямованих на досягнення екологічної безпеки та забезпечення умов для сталого розвитку. Ця система передбачає узгоджену діяльність різних суб’єктів національного і місцевого рівнів, а також інтеграцію з іншими секторальними політиками – енергетичною, інфраструктурною, соціальною.

Сучасне бачення управління відходами передбачає не лише мінімізацію їхнього негативного впливу на довкілля, а й переосмислення ресурсного потенціалу самих відходів. Тому екологічна політика в цій сфері має ґрунтуватися на принципах циркулярної економіки, які включають запобігання утворенню відходів, повторне використання, рециклінг і безпечну утилізацію. У цьому контексті надзвичайно важливим є формування ефективної моделі взаємодії між органами влади, бізнесом, науковими установами та громадськістю.

Управлінську структуру у сфері поводження з відходами можна умовно поділити на два основні рівні відповідно до суб’єктів ухвалення рішень:

1. Центральні органи виконавчої влади та їх територіальні підрозділи, що виконують функцію стратегічного координатора, формують загальнодержавні цілі та пріоритети, приймають регуляторні акти, відповідають за імплементацію міжнародних екологічних зобов'язань та інтеграцію європейських стандартів у національне законодавство. У межах державної політики саме ці інституції забезпечують гармонізацію правових засад, розробку національних стратегій управління відходами, створення фінансових та інституційних інструментів підтримки галузі.

2. Органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади, включаючи обласні ради та державні адміністрації, здійснюють практичну реалізацію екологічної політики з урахуванням специфіки регіональних екосистем, соціально-економічного профілю територій, а також потреб місцевих громад. Їхня діяльність охоплює організацію систем роздільного збирання, функціонування муніципальних сортувальних та компостувальних об'єктів, розробку регіональних програм з управління відходами та залучення інвестицій. Особливо важливу роль у цьому відіграє децентралізація, яка відкриває можливості для гнучких і контекстно чутливих рішень.

Отже, ефективне управління відходами як складова екологічної політики потребує чіткої координації між рівнями влади, належного ресурсного забезпечення, а також інституційної зрілості й відкритості до нових технологічних та організаційних рішень. Лише за таких умов можливо забезпечити сталість розвитку територій, мінімізуючи екологічні ризики та посилюючи соціально-економічну резилієнтність громад.

У контексті сучасної трансформації міжсекторної взаємодії в екологічній сфері, управління відходами набуває особливого значення як комплексна система взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку на місцевому рівні. Усе більшої ваги набуває розуміння того, що екологічна політика, зокрема в частині поводження з відходами, не може бути ефективною без глибокого занурення в локальні реалії, без

адаптації загальнонаціональних стратегій до умов кожної громади. Управління відходами постає не лише як інструмент екологічного регулювання, а як засіб інтеграції державних пріоритетів з унікальними потребами й потенціалом місцевого рівня.

Управління відходами, здійснюване органами публічної влади, функціонує у двох ключових площинах – управлінській та екологічній, які не існують окремо одна від одної, а натомість формують цілісну систему взаємодії для підтримки життєздатності громад.

Управлінський вимір охоплює комплекс організаційних рішень, інституційних моделей і процедур, що забезпечують координацію дій усіх зацікавлених сторін – від органів місцевого самоврядування до бізнес-структур і громадянського суспільства. Ефективне розмежування компетенцій між структурними підрозділами органів місцевого самоврядування, налагодження чітких горизонтальних та вертикальних зв'язків між адміністраціями, а також впровадження механізмів прозорого моніторингу екологічних стандартів – усе це є основою для ефективного управління відходами. Особливе значення має забезпечення участі громадськості в процесі ухвалення рішень через створення консультативно-дорадчих органів, проведення публічних обговорень і запровадження цифрових платформ для громадянського контролю.

Зі свого боку, екологічний вимір зосереджується на реалізації практичних заходів, спрямованих на мінімізацію негативного впливу антропогенної діяльності на довкілля. У сфері управління відходами охоплюються різні напрями – від розвитку інфраструктури для роздільного збору, сортування й переробки відходів – до впровадження локальних програм запобігання утворенню відходів, включаючи просвітницькі кампанії щодо зміни поведінкових моделей споживання. Варто також наголосити на важливості формування біоорієнтованих практик, таких як компостування органічних відходів, підтримка локального фермерства шляхом

використання вторинних ресурсів, стимулювання створення підприємств з повторного використання та ремонтного обслуговування речей.

Важливо, щоб місцеві екологічні програми, які розробляються органами самоврядування, охоплювали не лише традиційні сфери (водопостачання, озеленення, захист повітря тощо), але й інтегрувати управління відходами в усі сегменти міського й сільського розвитку. Наприклад, у сфері містобудівного планування, де нові житлові райони повинні проектуватись з урахуванням логістики збору та обробки відходів, енергетичної політики – через розвиток біоенергетичних установок, транспортної сфери – шляхом створення інфраструктури для збирання відходів у громадських місцях.

Цільова орієнтація політики управління відходами на рівні місцевого самоврядування полягає у формуванні передумов для сталого розвитку територіальних громад шляхом раціонального використання природних ресурсів, зниження екологічних ризиків та формування високого рівня екологічної культури серед населення. Ця політика повинна бути не лише регуляторною, а й трансформаційною, оскільки відображає необхідність системних змін у підходах до взаємодії з природним середовищем. Її реалізація вимагає поєднання стратегічного бачення з практичною дієздатністю інституцій, здатних адаптуватися до викликів, пов’язаних зі змінами клімату, урбанізацією та зростанням обсягів побутових і промислових відходів.

Управління відходами у цьому контексті виступає не лише як функціональний інструмент, але й як платформа для інтеграції екологічних, економічних та соціальних завдань. Йдеться про розробку та впровадження екологічно безпечних моделей поводження з відходами, які зменшують тиск на екосистеми, сприяють збереженню біорізноманіття і одночасно стимулюють економічну активність через створення нових робочих місць, розвиток «зеленої» економіки та залучення інвестицій у переробну інфраструктуру. Успішність цієї політики значною мірою залежить від

активної участі громадян не лише як споживачів послуг, а як співтворців системи управління, відповідальних за її результативність.

Одним із ключових елементів успішної реалізації політики управління відходами є наукова підтримка процесів прийняття рішень. Органи місцевого самоврядування повинні ініціювати і підтримувати партнерства з науково-дослідними установами, екологічними аналітичними центрами, університетами, аби на підставі емпіричних досліджень і аналізу отримувати обґрунтовані рішення для адаптації локальних стратегій до конкретних викликів і можливостей. Це дозволить формувати політики на основі даних (evidence-based policymaking), що включають системний моніторинг утворення, потоків і поводження з відходами, просторовий аналіз їхнього розподілу, а також екологічне прогнозування.

Застосування інноваційних технологій у сфері управління відходами, зокрема автоматизованих систем обліку, цифрових платформ для інформування населення та збору статистичних даних, інтелектуального сортування, є важливим вектором удосконалення якості управління. Крім того, інвестиції у науково-освітні заходи (наприклад, навчальний центр поводження з відходами «Гуфі-центр» у м. Хмельницькму простір, який містить більше 30 інтерактивних експонатів для демонстрації розумного поводження з відходами [9]) повинні стати елементом довготривалої стратегії підвищення екологічної грамотності.

З огляду на динамічність екологічних викликів, система управління відходами потребує постійного оновлення та адаптації. Це вимагає створення регуляторної моделі, що поєднує гнучкість ринкових інструментів, ефективність державно-приватного партнерства та злагоджену взаємодію між усіма рівнями влади і громадянським суспільством. Важливо, щоб ці дії були скоординованими в межах вертикального та горизонтального управління, тобто синхронізували зусилля державних інституцій, місцевих органів влади, комунальних підприємств і неурядових організацій. Тобто політика управління відходами на місцевому рівні має на меті не лише

оптимізацію поводження з відходами як таких, а й формування екологічно свідомого, соціально відповідального й економічно ефективного середовища, яке сприятиме сталому розвитку кожної громади та реалізації національних екологічних пріоритетів.

Враховуючи складні умови воєнного часу та потребу у формуванні екологічно стійких моделей розвитку органи місцевого самоврядування повинні реалізовувати низку базових заходів для забезпечення ефективного управління відходами, зокрема:

– визначати та пріоритезувати місцеві екологічні проблеми, спираючись на систематичний аналіз зібраних даних, які включають оцінку ступеня руйнування інфраструктури, змін у ландшафті, забруднення води, ґрунтів і атмосфери, а також деградації природних екосистем внаслідок військових дій;

– розробляти адаптивні стратегії прийняття рішень, що передбачають чіткий розподіл відповідальності між структурами, визначення повноважень та зон відповідальності для реагування на екологічні виклики, спричинені війною, а також формулювання планів екологічного відновлення на принципах відкритості та стійкості;

– впроваджувати економічно доцільні та ресурсоощадні механізми з метою охорони довкілля в умовах дефіциту фінансів і технічних засобів, охоплюючи підтримку локальних ініціатив зі зменшення обсягів відходів, впровадження системи повторного використання та сортування, розбудову інфраструктури для роздільного збору і тимчасового зберігання небезпечних або специфічних типів відходів, включно з військовими;

– забезпечувати горизонтальну взаємодію між громадами, спрямовану на обмін досвідом, координацію спільних дій, узгодження підходів до моніторингу забруднення та мінімізації ризиків, що випливають з накопичення сміття, включаючи залишки зруйнованих об'єктів, техніки, будівельних матеріалів тощо;

– ініціювати і підтримувати створення платформ для участі громадськості та бізнесу у процесі формування й реалізації місцевої екологічної політики, зокрема шляхом участі в дорадчих органах, громадських слуханнях, консультаціях щодо визначення пріоритетів у сфері управління відходами в умовах кризових ситуацій;

– активно інформувати населення про екологічні наслідки війни, розробляти просвітницькі програми, кампанії з підвищення обізнаності щодо безпечного поводження з відходами, у тому числі з небезпечними та отруйними речовинами, які можуть залишатися після воєнних дій, а також залучати мешканців до участі в ініціативах з очищення територій та відновлення природного балансу;

– спрямовувати зусилля на реалізацію Програми «Енергетична незалежність та Зелений курс» у рамках трансформаційної відбудови України з огляду на те, що концепція сталого зеленого відновлення пропонує цілісне бачення розвитку країни [10, с. 41];

– масштабувати концепцію Smart City в територіальних громадах на шляху до сталого розвитку в умовах цифрової трансформації [11; 12; 13].

У воєнних реаліях та в умовах післякризового відновлення управління відходами має набувати не лише функціонального, а й стратегічного значення, сприяючи укріпленню екологічної безпеки, соціальної згуртованості та інституційної стійкості громад.

Інституційне забезпечення механізмів управління відходами є критично важливим елементом для забезпечення його ефективності. Воно охоплює створення, організацію та функціонування інститутів, які безпосередньо впливають на формування, реалізацію та моніторинг екологічних ініціатив і політик на всіх рівнях управління; забезпечує системну формальних та неформальних інститутів, взаємозв’язками та взаємодіями між ними, створюючи сприятливе середовище для впровадження довгострокових стратегії сталого розвитку.

Формалізація інституційного середовища регуляторного впливу здійснюється через організаційні структури, створені для реалізації певних функцій формальних інститутів та інституцій (правилами, нормативними актами різних рівнів, процедурами). До формальних інститутів відносять: органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування; політичні інститути; економічні інститути; соціальні інститути; до неформальних – цінності, традиції; моделі взаємовідносин; стилі управління; ментальні особливості, у тому числі й регіональні; історичний детермінізм [13, с. 103].

У сфері управління відходами неофіційні інститути, передусім громадські організації, екологічні об'єднання, ініціативні групи, відіграють дедалі важливішу роль як суб'єкти впливу на формування екологічної політики. Їх діяльність виходить за межі традиційного громадського нагляду й дедалі частіше охоплює експертне супроводження процесів розробки стратегічних документів, локальних екологічних програм, а також участь у підготовці нормативно-правових актів, що регулюють сферу управління відходами.

Використовуючи інструменти громадської адвокації, аналітичної роботи та публічної комунікації, ці інститути здійснюють тиск на офіційні структури задля прозорішого ухвалення рішень і стимулювання переходу до сталих практик поводження з відходами. Їхня діяльність часто фінансується за рахунок міжнародних грантів і партнерських програм, що дозволяє впроваджувати на місцях інноваційні підходи (наприклад, моделі «zero waste», системи збирання органічних відходів, локальні пункти повторного використання речей або цифрові платформи відстеження відходів). Більше того, неофіційні інститути дедалі частіше виступають своєрідними провайдерами знань і посередниками між громадянами та органами влади, сприяючи підвищенню екологічної культури та залученню громадськості до ухвалення управлінських рішень. Завдяки своїй гнучкості, горизонтальним структурам і високому рівню довіри з боку населення, вони здатні оперативно реагувати на екологічні виклики, особливо в умовах обмеженої

спроможності державних інституцій, зокрема під час воєнного стану чи післявоєнного відновлення.

Інституційне забезпечення механізмів управління відходами доцільно інтерпретувати як цілісну взаємодію трьох фундаментальних складників – організаційний, правовий, інформаційно-кадровий, які у своїй сукупності формують підґрунтя для сталого функціонування та розвитку екологічної політики у сфері поводження з відходами.

Організаційний складник охоплює структури та інституції, відповідальні за розробку, координацію й реалізацію екологічних стратегій на національному, регіональному та місцевому рівнях. Йдеться про систему горизонтальних і вертикальних взаємозв'язків між центральними органами виконавчої влади, місцевим самоврядуванням, спеціалізованими установами, підприємствами сфери поводження з відходами, а також громадськими об'єднаннями. Цей складник забезпечує функціональну цілісність і безперервність процесу управління відходами, створюючи інституційну рамку для впровадження конкретних екологічних ініціатив.

Правовий складник визначає нормативно-правові умови функціонування системи управління відходами. Він охоплює як національне законодавство (закони, підзаконні акти, державні стандарти), так і міжнародно-правові зобов'язання України, зокрема в рамках Угоди про асоціацію з ЄС та Базельської конвенції. Важливим його аспектом є не лише наявність правових норм, а й ефективні механізми їх реалізації, які забезпечують підзвітність, прозорість та дієвість політики у сфері поводження з відходами. Особливу роль відіграє адаптація українського законодавства до принципів циркулярної економіки, яка акцентує на пріоритетності запобігання утворенню відходів, повторному використанні ресурсів і екологічному дизайні продукції.

Сьогодні правові засади екологічної політики закладено в Конституції України, а основним нормативно-правовим актом її регулювання є Закон

України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [14].

Інформаційно-кадровий складник виступає інфраструктурною основою для практичного впровадження політики управління відходами. Він передбачає формування професійного кадрового потенціалу через системи екологічної освіти, підвищення кваліфікації, підготовку спеціалістів з управління відходами, екологічного права, урбаністики та суміжних галузей. Окрім того, забезпечення інформаційної прозорості та обміну знаннями між учасниками процесу є критично важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У цьому контексті важливими є створення відкритих реєстрів відходів, екологічних порталів, баз даних та електронних систем моніторингу, які дозволяють здійснювати своєчасну оцінку екологічних ризиків і планувати заходи реагування.

Ефективне функціонування інституційного забезпечення механізмів управління відходами можливе лише за умови скоординованої дії всіх трьох складників, що забезпечує не лише реалізацію окремих заходів, а й формування інтегрованої, адаптивної системи екологічного врядування.

Водночас зміщення акцентів на місцевий рівень через реформу децентралізації влади вимагає механізмів сталого розвитку територій, особливо в контексті вирішення актуальних проблем управління відходами. У цьому процесі слід враховувати ряд важливих аспектів:

– передбачення стабільних джерел доходів для місцевих бюджетів через розширення податкових повноважень, а також стимулювання місцевого підприємництва до підтримки екологічних ініціатив, що допоможе створити стійку економічну базу для забезпечення сталого управління відходами;

– розвиток професіоналізму органів місцевого самоврядування щодо застосування інноваційних управлінських технологій та інструментів для ефективного управління відходами, що дозволить оперативно реагувати на

виклики у громадах, зокрема в умовах обмежених ресурсів або кризових ситуацій, таких як післявоєнна відбудова чи природні катастрофи;

– активізація громадянської участі в процесах ухвалення рішень щодо управління відходами, що дозволить зберегти довіру населення до місцевої влади і забезпечити більш ефективний контроль за управлінням відходами;

– інтеграція європейських стандартів у процеси управління відходами шляхом приведення законодавства та практик у відповідність до європейських норм, що сприятиме розвитку міжмуніципальної співпраці, налагодженню партнерства з міжнародними організаціями, що зможуть надати технічну та фінансову допомогу;

– розвиток стійкої до кризових ситуацій інфраструктури для управління відходами, як забезпечення збору, транспортування, переробки та зберігання відходів, так і створення програм адаптації до змін клімату, включаючи інноваційні технології в обробці відходів.

Одним із ключових завдань інституційного забезпечення механізмів управління відходами в умовах децентралізації постає забезпечення стійкості цих механізмів, що потребує стабільних та довготривалих механізмів взаємодії між інститутами та структурами, які відповідальні за вирішення екологічних проблем на місцевому рівні. Цей процес повинен супроводжуватися зростанням громадської відповідальності та розвитком інститутів саморегулювання, що дозволить створити ефективну систему контролю та впровадження екологічних ініціатив на місцевому рівні.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Нестача методологічного забезпечення державного регулювання економіки, а також структурна вразливість української економіки зумовлюють те, що екологічні інтереси часто відсуваються на другий план у порівнянні з короткотерміновими фінансово-економічними цілями. Геополітичні виклики та війна лише загострили цю тенденцію, призвівши до переорієнтації уваги держави на безпекові аспекти й відтермінування важливих екологічних реформ. У сфері поводження з відходами це виявляється в затримці з

ухваленням ключових підзаконних актів, які б деталізували механізми реалізації прийнятого рамкового законодавства. Суттєвим бар'єром є також наявність рудиментів адміністративно-командної моделі управління, яка тяжіє до централізації та вертикального ухвалення рішень, що не відповідає сучасним засадам екологічного врядування, орієнтованого на залучення багатьох стейкголдерів і розвиток партисипативних практик. Окремо слід зазначити дефіцит висококваліфікованих кадрів, здатних здійснювати нормативну діяльність у сфері екології та сталого розвитку, знижуючи спроможність публічної адміністрації адекватно реагувати на екологічні загрози, зокрема в частині розробки та впровадження системи ефективного поводження з відходами.

З огляду на вищезазначене, постає об'єктивна потреба у комплексному реформуванні правових механізмів реалізації екологічної політики. Це передбачає створення стабільного, цілісного, інституційно узгодженого законодавства, яке не тільки відображає європейські принципи управління природними ресурсами, а й стимулює впровадження інноваційних технологій у сфері поводження з відходами, включаючи цифрові системи моніторингу, «зелені» інвестиційні інструменти, інфраструктурні рішення для роздільного збору та переробки відходів.

У підсумку, лише через глибоку синергію управлінського та екологічного підходів можливо сформувати дієву систему управління відходами, яка не лише реагуватиме на існуючі виклики, а й створюватиме передумови для стійкого та збалансованого розвитку місцевих громад. Управління відходами має стати інструментом активного екологічного планування, що базується на принципах превентивності, відповідальності, участі та інноваційного мислення. Тільки за умов глибокої правової трансформації можна забезпечити реальну синергію між екологічною політикою, економічним розвитком і запитами територіальних громад.

Інноваційним вектором, що водночас визначає перспективи подальших досліджень може стати створення муніципальних кластерів управління

відходами, які б об’єднували декілька громад для спільного використання інфраструктури, підвищення ефективності логістики та зменшення витрат. Така модель дозволить вирішити проблему фрагментованості й недостатньої спроможності на рівні окремих громад. Крім того, актуальним є запровадження цифрових платформ управління потоками відходів, які забезпечать контроль за виконанням екологічних норм та аналітичну підтримку для прийняття управлінських рішень.

Література

1. Польща В. Ефективність державно-правового регулювання управління небезпечними відходами. *Law. State. Technology*. 2023. № 2. С. 64–69. URL : https://doi.org/10.32782/LST/2023-2-10

2. Колодійчук І.А. Ідентифікація факторів системи управління відходами. *Регіональна економіка*. 2019. №3(93). С. 79–87. URL : https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-3-8.

3. Мішенін Є.В., Височанська М.Я. Стан сфери управління твердими побутовими відходами в Україні. *Збалансоване природокористування.* 2023. № 4. URL : https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2023.296369.

4. Матвеєва О., Шевченко Л., Савостенко Т. Удосконалення підходів щодо поводження з побутовими відходами України у напрямі Європейського зеленого курсу. *Аспекти публічного управління.* 2021. Т. 9. № 3. С. 5–12. URL : https://doi.org/10.15421/152123.

5. Нижниченко Я.Є. Світові тенденції управління відходами та аналіз ситуації в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 5. С. 1–24. URL : https://doi.org/10.5281/zenodo.14187042.

6. Файфура В., Горун М., Бицюра Л. Управління відходами в контексті екологічної модернізації розвитку територіальних громад. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2022. № 26. С. 72–79. URL : https://doi.org/10.35774/rarrpsu2021.26.072.

7. Клєвцєвич Н. Організаційно правові аспекти застосування концепції циркулярної економіки на місцевому рівні. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 24. С. 38–43. URL : https://doi.org/10.32782/2415-3583/24.6.

8. Шишпанова Н. Сучасне управління відходами в громадах відповідно до принципів циркулярної економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. С. 1–7. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-35.

9. Навчальний центр поводження з відходами «Гуфі-центр». URL : https://guficenter.com.

10. Трещов М.М. Модернізація енергетичного сектору як пріоритетний напрям повоєнного відновлення України. *Науковий вісник: Державне управління.* 2024. № 1 (15). С. 28–45. URL : https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1(15)-28-45.

11. Матвеєва О.Ю., Мунько А.Ю. Упровадження концепції розумного міста у процеси цифрової трансформації України заради сталого розвитку. *Науковий вісник: державне управління*. 2023. № 1 (13). С. 138–162. URL : https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-138-162.

12. Трещов М.М., Хохба О.Т. Удосконалення методології смартизації управління розвитком територій. *Науковий вісник: державне управління.* 2023. № 1 (13). С. 178–194. URL : https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-178-194.

13. Мунько А.Ю. Інституційні особливості державного регулювання споживчого ринку України. *Науковий вісник: Державне управління.* 2021. № 4 (10). С. 95 – 115. URL : https://doi.org/10.33269/2618-0065-2021-4(10-95-115.

14. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19.

References

1. Polshcha, V. (2023), “Effectiveness of State-Legal Regulation of Hazardous Waste Management”, *Law. State. Technology*, vol. 2, pp. 64–69. https://doi.org/10.32782/LST/2023-2-10.

2. Kolodiichuk, I. A. (2019), “Identification of Factors of Waste Management System”, *Rehionalna ekonomika*, no. 3(93), pp. 79–87. https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-3-8.

3. Mishenin, Ye. V. and Vysochanska, M. Ya. (2023), “State of the Solid Household Waste Management Sector in Ukraine”, *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, vol. 4. https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2023.296369.

4. Matvieieva, O., Shevchenko, L. and Savostenko, T. (2021), “Improvement of Approaches to Household Waste Management in Ukraine Towards the European Green Deal”, *Aspekty publichnoho upravlinnia*, vol. 9, no. 3, pp. 5–12. https://doi.org/10.15421/152123.

5. Nyzhnychenko, Ya. Ye. (2024), “World Trends in Waste Management and Analysis of the Situation in Ukraine”, *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, vol. 5, pp. 1–24. https://doi.org/10.5281/zenodo.14187042.

6. Faifura, V., Horun, M. and Bytsiura, L. (2022), “Waste Management in the Context of Ecological Modernization of Territorial Communities Development”, *Rehionalni aspekty rozvytku produktyvnykh syl Ukrainy*, vol. 26, pp. 72–79. https://doi.org/10.35774/rarrpsu2021.26.072.

7. Klevtsevych, N. (2022), “Organizational and Legal Aspects of Applying the Concept of Circular Economy at the Local Level”, *Pidpryiemnytstvo ta innovatsii*, vol. 24, pp. 38–43. https://doi.org/10.32782/2415-3583/24.6.

8. Shyshpanova, N. (2023), “Modern Waste Management in Communities According to the Principles of Circular Economy”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 49, pp. 1–7. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-35.

9. Waste Management Training Center “Gufi Center” (2025), [Online], available at: https://guficenter.com (Accessed 10 April 2025).

10. Treshchov, M. M. (2024), “Modernization of the Energy Sector as a Priority Direction for Post-War Recovery of Ukraine”, *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia*, vol. 1(15), pp. 28–45. https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1(15)-28-45.

11. Matvieieva, O. and Munko, A. (2023), “Implementation of the Smart City Concept in the Processes of Digital Transformation of Ukraine for Sustainable Development”, *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia*, vol. 1(13), pp. 138–162. https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-138-162.

12. Treshchov, M. M. and Khokhba, O. T. (2023), “Improvement of the Methodology for Smartization of Territorial Development Management”, *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia*, vol. 1(13), pp. 178–194. https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-178-194.

13. Munko, A. Yu. (2021), “Institutional Features of State Regulation of the Consumer Market of Ukraine”, *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia*, vol. 4(10), pp. 95–115. https://doi.org/10.33269/2618-0065-2021-4(10)-95-115.

14. Verkhovna Rada of Ukraine (2019), Law of Ukraine “On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the Period until 2030”, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19 (Accessed 10 April 2025).

Стаття надійшла до редакції 13.04.2025 р.